

Feminist Pedagoji: Müzeler, Hafıza Mekânları ve Hatırlama Pratikleri **I.Asya ve Avrupa Kadın Müzeleri Konferans İzlenimleri** *18-20 Ekim 2018 (İstanbul)*

Kadiriye Feza de Chiara*

İstanbul Kadın Müzesi ve Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi (SU Gender), “Feminist Pedagoji: Müzeler, Hafıza Mekânları ve Hatırlama Pratikleri” konulu I. Asya ve Avrupa Kadın Müzeleri Konferansı’nı organize etmiştir.

Toplumsal hafızanın şekillenmesi aşamasında müze ve hafıza mekânlarının, nitelikli bilgi üretimi ile bu bilgilerin paylaşımında önemli rol oynadığının bilinmesine rağmen çoğu hafıza mekânı maalesef toplumsal cinsiyet rollerini gözardı ederek cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretilmesine bilinçli ya da bilinçsiz katkıda bulunmaktadır. Öte yandan, özellikle son yıllarda feminist pedagojinin alışılmışın dışında bir bilgi üretimi ve paylaşımını mümkün kıldığı bilinmektedir. Bu çerçevede söylenebilir ki feminist pedagoji, hem “kadın ve toplumsal cinsiyet müzeleri”nin hayata geçmesine hem de diğer hafıza mekânlarının toplumsal cinsiyet merkezli bir bakış açısı geliştirmesine katkıda bulunmaktadır.

18- 20 Ekim 2018 tarihlerinde SALT Galata ve Minerva Palas mekânlarında gerçekleşen konferansın hedefi; feminist pedagojik yaklaşımı, müzeler de dahil hafıza mekânları ve toplumsal hatırlama pratiklerinde geliştirilen ya da geliştirme amacını taşıyan araştırmacılar, eğitimciler, yöneticiler ve toplumsal hafıza alanlarında görev yapan sivil toplum örgütlerinde çalışanları bir araya getirerek onlara bir tartışma ortamı hazırlamaktı. Böylece, oldukça verimli geçen eşsiz zaman dilimlerinde, gerçek anlamda günümüz ve gelecek için yeni hafıza mekânları yaratılmış oldu.

Bu çalışmada “Feminist Pedagoji: Müzeler, Hafıza Mekânları ve Hatırlama Pratikleri” konulu konferansta katılımcı olarak yer alınarak edinilen deneyimlerin ilgili olanlarının okuyucu ile paylaşılması amaçlanmaktadır.

* Öğr. Gör., K. Feza de Chiara, Akdeniz Üniversitesi, Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, defeza@akdeniz.edu.tr

Bu bağlamda, ilk olarak Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi (SU Gender) ve İstanbul Kadın Müzesi hakkında kısa bilgiler aktarıldıktan sonra konferans ile ilgili genel izlenimleri paylaşmak yerinde olacaktır.

Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi (SU Gender)

SU Gender'a ait resmi web sayfasında SU Gender'ın çalışmalarının başlangıç tarihi 2015 olarak belirtilmiş olsa da Sabancı Üniversitesi'nin akademik ve idari çalışanları ile öğrencilerinin toplumsal cinsiyet konusunda farkındalık yaratma gayretleri, 2006'ya kadar uzanmaktadır.

SU Gender'ın benimsedikleri ilkeler aşağıdaki ifadelerle dile getirilmektedir:

- Toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, dil, etnik köken, sınıf, inanç temelli her türlü ayrımcılıkla mücadele etmek,
- Çoğulculuğu, yaratıcılığı, eşitliği ve dayanışmayı destekleyen tartışma ve paylaşım ortamları yaratmak,
- Kolektif, şeffaf, katılımcı, çok sesli ve açık iletişime dayalı bir çalışma ve karar alma anlayışını esas almak,
- Akademik bilgiyi herkese açık kılmak; akademi, sivil toplum, sanat, siyaset ve gündelik hayat arasındaki bilgi akışını ve etkileşimi güçlendirmek.

(Kaynak: <https://sugender.sabanciuniv.edu/tr/hakk%C4%B1m%C4%B1zda> 20.11.2018)

“Feminist Pedagoji: Müzeler, Hafıza Mekânları ve Hatırlama Pratikleri” konulu I. Asya ve Avrupa Kadın Müzeleri Konferansı kitapçığında (2018: 8) özellikle dikkati çeken nokta SU Gender'ın Mor Sertifika Programı ve Cins Adımlar: Toplumsal Cinsiyet ve Hafıza Yürüyüşleri gibi alanlarında etki yaratan öncü işler üretmek üzerine yoğunlaşmasıdır. Mor Sertifika Programı kapsamında; toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, eğitim alanında ele alınarak alternatif eğitim fırsatları ve eğitim materyalleri geliştirme hedefine odaklanılmaktadır. Cins Adımlar: Toplumsal Cinsiyet ve Hafıza Yürüyüşleri; yaşanan İstanbul şehrine mikro düzeyde ilçe, mahalle hatta sokak olarak toplumsal cinsiyet ve hafıza gözünden bakılmasını sağlarken “perde arkasında kalmış” çok sayıda hikâyenin keşfe çıkılmasına vesile olmaktadır. Gönüllüler tarafından içselleştirilerek aktarılan kadın ve LGBTİ hikâyeleri eşliğinde şehrin köşeleri yeniden adımlanırken; geçmiş, bugün ve gelecek arasında yenilenen köprüler kurulmaktadır.

Kaynak:<https://gazetesu.sabanciuniv.edu/tr/2018-10/yepyeni-ve-guzel-bir-dunya-kadin-hikayelerini-gecmisten-gelecege-dogru-tasimakla-mumkun> 20.11.2018

Sabancı Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Şirin Tekinay konferans açılış konuşmasında şunları söylemiştir:

“Sabancı Üniversitesi olarak pedagojileri genel anlamda ele alıyoruz ve yenilikçiliğe çok önem veriyoruz. Eğitim alanında ‘sağlam kökler ve güçlü kanatlar’ ilkesini benimsedik. Bütün öğrencilerimizin yaratıcılıkların ortaya çıkmasını sağlamaya çalışıyoruz. Ancak şunun farkındayız; 21. Yüzyılın başında bir üniversite olarak sorumluluğumuz, eğitim alanında benimsediğimiz ilkelerin bütün Türkiye’ye ve dünyaya yayılmasını sağlamaktır... Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden en başta gelen cinsiyet eşitliğini seçtik. Çünkü dünyada kadın sorunu değil çözümü var ve biz bu çözümü ortaya çıkarmak istiyoruz.”

Prof. Dr. Şirin Tekinay, I. Asya ve Avrupa Kadın Müzeleri Konferansı ile daha geniş kitlelere ulaşma konusundaki kararlılıklarını da belirterek benzeri birlikteliklerin devamlılığı için her zaman destek olacaklarının altını çizmiştir.

İstanbul Kadın Müzesi

“Feminist Pedagoji: Müzeler, Hafıza Mekânları ve Hatırlama Pratikleri” konulu I. Asya ve Avrupa Kadın Müzeleri Konferansı kitapçığında (2018: 9) belirtildiği üzere, 25 Eylül 2012’de sanal ortamda açılan İstanbul Kadın Müzesi (İKM), Türkiye’de ilk dünyada üçüncü kadın müzesi olma sıfatıyla, ziyaretçileri kentin kültür ve sanat yaşamını zenginleştirmiş önder kadınlarla buluşturan, kültürler arası iletişim sağlamayı ilke edinen toplumsal bir barış projesidir.

Müzenin hedefi, her dönemde farklı kültürlerden kadın seslerinin duyulabileceği, kadın tarihindeki her katkının ayrımsızca onurlandırıldığı, bugünkü yaşamımızdaki etkilerine şükranlık duyduğumuz geçmişteki her kadın çabasının anımsandığı bir Türkiye kadın tarihi sergilemektir.

Kaynak:<https://gazetesu.sabanciuniv.edu/tr/2018-10/yepyeni-ve-guzel-bir-dunya-kadin-hikayelerini-gecmisten-gelecege-dogru-tasimakla-mumkun> 20.11.2018

İstanbul Kadın Müzesi (İKM) Küratörü Meral Akkent, etkinliğe ilişkin duygu ve düşüncelerini “Bugünkü konferansın temeli 2016 yılında bir konferansta atıldı. 2018’den itibaren Asya ve Avrupa Kadın Müzelerinin 2 yılda bir yapılmasına karar verildi. Yeni bir gelecek inşa etmek üzere çıktığımız bu yolda planlanan etkinlik serisinin birincisinin İstanbul’da yapılmasından dolayı çok mutluyuz” şeklinde paylaşmıştır.

“Feminist Pedagoji: Müzeler, Hafıza Mekânları ve Hatırlama Pratikleri” konulu I. Asya ve Avrupa Kadın Müzeleri Konferansı Kapsamında Tartışılan Detaylar

Konferans kitapçığında belirtildiği gibi (2018: 12) şu noktalara açıklık getiren konularda uluslararası tartışma ortamı yakalanmasına önayak olunmuştur:

- Feminist pedagoji toplumsal hafızanın dönüşümünde nasıl bir rol oynamaktadır?
- Ne tür yöntemler ve pratikler yeni hatırlama pratiklerini mümkün kılmaktadır?
- Feminist kuram ve hareketin geliştirdiği kavramlar ve açtığı tartışmalar toplumsal hafıza alanına nasıl tercüme edilmekte, bu alanda ne tür yeni kavramlar ve tartışmalar hayat bulmaktadır?
- Kadın ve toplumsal cinsiyet müzeleri diğer müze ve hafıza mekânlarından nasıl farklılaşmaktadırlar? Alana nasıl bir katkı sunmaktadırlar?

- Müzelerde özellikle kadın ve toplumsal cinsiyet müzelerinde çatışma, toplumsal ve bireysel şiddet ve savaş suçlarını anlatmak için –şiddeti görselleştirmeyen– hangi yöntemler kullanılıyor?
- Feminist pedagoji uygulayan toplumsal öğrenme alanlarının bu potansiyelleri “ziyaretçi katılımı” ve “ziyaretçilerinin kendi aralarında diyalog sağlama” bağlamında pratikte nasıl hayat buluyor?

Konferans, temel olarak, farklı coğrafyalardan araştırma deneyimlerine dayanarak, feminist pedagoji ışığında toplumsal hafızanın dönüşmesi ve toplumsal eşitliğin sağlanması hedefinde yürütülen yaratıcı çalışmaları sunarak yapılan mücadeleleri paylaşmayı amaç edinmiştir.

Kaynak:<https://gazetesu.sabanciuniv.edu/tr/2018-10/yepyeni-ve-guzel-bir-dunya-kadin-hikayelerini-gecmisten-gelecege-dogru-tasimakla-mumkun>20.11.2018

Uluslararası Müzeler Konseyi Başkanı (ICOM) Suay Aksoy: “Burada olmamıza vesile olan bu konferans, avantajlı bir başlangıç... Aidiyet açısından müzeler; insan haklarının gözetilmesi ve ayrımcılığın olmaması açısından kadın müzeleri öncü bir rol üstlenir. Müzeler, politikleşmiş bir yaklaşıma sahip olduğu zaman eleştiriliyor ama yapmaları gereken aslında tam da budur.” ifadeleriyle konferansın önemine dikkat çekmiştir.

Konferans Program Çerçevesi

“Feminist Pedagoji: Müzeler, Hafıza Mekânları ve Hatırlama Pratikleri” konulu I. Asya ve Avrupa Kadın Müzeleri Konferansı programı oldukça yoğun konularla konuşmacılara evsahipliği yaparken temel olarak aşağıdaki temalar altında şekillenmiştir:

- 1) Başka Bir Dünya için Feminist Hikâye Anlatıcılığı
- 2) Sınırları Aşma Pratiği Olarak Feminist Hikâye Anlatıcılığı
- 3) Feminist Arşiv Oluşturma
- 4) Şehri Yeniden Hatırlamak
- 5) Kadın Tarihi- Kadın Hikâyeleri
- 6) Hatırlama Pratikleri Sohbeti
- 7) Atölye Çalışmaları
- 8) Hafıza Yürüyüşü
 - a) Balat Toplumsal Cinsiyet ve Hafıza Yürüyüşü
 - b) Kadıköy Toplumsal Cinsiyet ve Hafıza Yürüyüşü
- 9) Geleceği İnşa Sohbeti
- 10) Piano konseri ve *İfşa Etmeden?* (Sergi)

Kaynak: <https://gazetesu.sabanciuniv.edu/tr/2018-10/yepyeni-ve-guzel-bir-dunya-kadin-hikayelerini-gecmisten-gelecege-dogru-tasimakla-mumkun> 20.11.2018

Konferansın “Başka Bir Dünya İçin Feminist Hikaye Anlatıcılığı” temalı açılış sohbeti, SU Gender Direktörü Ayşe Gül Altınay kolaylaştırıcılığında, *Global Fund for Women Program* Yöneticisi Catherine King, yazar Karin Karakaşlı ve Boğaziçi Üniversitesi’nden Aylın Vartanyan’ın katılımıyla gerçekleşmiştir.

“Sınırları Aşma Pratiği Olarak Feminist Hikâye Anlatıcılığı” temalı konuşmanın konuşmacılarından Leiden Üniversitesi Müzeler ve Koleksiyonlar Bölümü’nden Maissan Hassan,

“Daha geniş kitleler için feminist anlatılar: Mısır’daki deneyimlere dair” başlıklı konuşması ile kişisel deneyimlerini feminist pedagoji içerikli anlatımıyla eşsiz bir feminist paylaşım örneği sunmuştur. Hassan, Mayıs 2017’de Kahire’de “İyi Gidiyor, Merak Etme: İşgücünün Kısa Hikâyeleri ve Hareketlilik” sergisindeki eş-köratörlüğü sırasında feminist bir sergi oluşturma esnasında yaşadığı zorlukları dile getirmiştir. Hassan’ı ayrıca mülteci bir araştırmacı olarak da tanıma fırsatı bulan katılımcılar, bazı coğrafyalarda kadın olmanın zorluklarını tekrardan anlayabilme pratiği yakalayabilmişlerdir. Bir diğer konuşmacı, Kye-Hyeong Ki de “Sempati ve öfke arasında: Kore’de ‘rahatlatıcı kadınlar’ sergisi” konulu konuşmasında ise sınırların aşılmasına örnek bir feminist anlatıyla konferansa damgasını vurmuştur. Kye-Hyeong Ki, II. Dünya Savaşı sırasında Japon ordusunun işgal ettiği ülkelerdeki genelev tarzı tesislerde kendi rızaları olmaksızın çalıştırılan bu ‘rahatlatıcı kadınlar’ sergisi (*The National Women’s Exhibition Hall, Goyang, Güney Kore*) ile hayatta kalanların ifadelerini paylaşarak insanlar arasında duygudaşlığın oluşabilmesine önyak olduklarının altını çizmiştir.

“Feminist Arşiv Oluşturma” temalı konuşma da, özellikle Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet alanında akademik çalışma yapanların öncelikli uğrak yeri olması gereken, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi’nin kurucularından olan Füsun Ertuğ’un “Özel arşivler ve görsel arşivler üzerinden kadın tarihini okumak” konulu konuşması olmuştur.

Atölye Çalışmalarına katılmayanlar diğer sunumları izleme fırsatı yakalarken Atölye Çalışmaları konuları aşağıdaki onar kişilik katılımcı sınırı ile işbirlikçi düzen içinde gerçekleşmiştir:

- 1) Uzlaşma için diyalog: Sergi konseptleri.
- 2) İstanbul heykelleri: Bir toplumsal cinsiyet haritalaması.
- 3) Kız çocukları ve ergen kızların alanları: Bir küresel bellek projesi.
- 4) Kadınlara karşı işlenen savaş suçlarının görünür kılınması.
- 5) Kadın ve toplumsal cinsiyet müzelerinin diğer müzelerden ve hafıza mekanlarından farkı nedir? Hatırlama kültürlerine yaptıkları katkılar nelerdir?

3. Atölye’de; “Kız çocukları ve ergen kızların alanları” projesinin dünya çapında hayata geçirilen bir kız çocukları hafıza projesi olduğunu öğrenmek, katılımcılardan biri olarak, benzeri projeler yapma düşüncelerini diğer katılımcılarla paylaşma fırsatı yaratmıştır. Girl Museum direktörü Ashley Remer, bu projede kız çocuklarının hayatlarını kaybettikleri ya da önemli olaylar deneyimledikleri fiziki yerlerin sanal ortamda haritalandırıldığına dikkati çekerek proje uygulanırken kullanılan çalışma yöntemleri ve karşılaşılan problemler ile ilgili ayrıntılı bilgi vermiştir.

Cins Adımlar: Balat Toplumsal Cinsiyet ve Hafıza Yürüyüşü katılımcıları, Kadın Eserleri Kütüphanesi, Moğolların Meryemi Kilisesi, Rum Kız Lisesi Yoakiyon ve Eleni Küreman, Agora Meyhanesi ve Müzeyyen Senar, Fazıl ve İsmail, Çıft Çarşısı ve Beki Luiza Bahar, Surp Hreşdagabed Kilisesi ve Khorenyan Kilisesi gibi mekanları genç üniversiteli gönüllülülerin feminist hikâyeleri eşliğinde sadece gezme değil aynı zamanda hissederek günümüze taşıyabilme olanağı yakalamışlardır.

Kaynak: <https://www.narsanat.com/ifsa-etmeden-sergisi-sanatseverlerle-bulustu/> 20.11.2018

Son olarak, konferans finalinde piyanist Michiko Saiki, “Kadın Sesleri: Kırılğan bir müzik performansı ile izleyiciye ulaşmak” temalı bir konser vermiş ardından da konferans çerçevesindeki “İfşa Etmeden?” başlıklı sergi katılımcıların zihinlerine hatırlama pratiğinin bir mekânı olarak kazanmıştır. Hatırlama pratiğine somut örnek oluşturma amaçlı ve içinde feminist müze pedagojisi uygulanabilmesine olanak veren bu sergi “Şiddet içerikli tarihin hikâyesini, şiddet fotoğrafları kullanmaksızın anlatm”sı ve benzer bir sergiyi mini-atölye çalışması şeklinde katılımlarca sağlayabilmesi açısından eşsiz bir atmosfer yaratmıştır.

Detaylı program için: <https://feministpedagojikonferansi.wordpress.com/programme-program/>

Yararlanılan Kaynaklar

Feminist Pedagoji: Müzeler, Hafıza Mekânları ve Hatırlama Pratikleri I. Asya ve Avrupa Kadın Müzeleri Konferansı Kitapçığı 18-20/10/2018 İstanbul

www.sugender.sabanciuniv.edu Erişim Tarihi: 20.11.2018

www.istanbulkadınmuzesi.org Erişim Tarihi: 20.11.2018

<https://sugender.sabanciuniv.edu/tr/hakk%C4%B1m%C4%B1zda> Erişim Tarihi: 20.11.2018

<https://gazetesu.sabanciuniv.edu/tr/2018-10/yepyeni-ve-guzel-bir-dunya-kadin-hikayelerini-gecmisten-gelecege-dogru-tasimakla-mumkun> Erişim Tarihi: 20.11.2018

<https://feministpedagojikonferansi.wordpress.com/programme-program/> Erişim Tarihi: 20.11.2018

<https://www.narsanat.com/ifsa-etmeden-sergisi-sanatseverlerle-bulustu/> Erişim Tarihi: 20.11.2018